

רפואה אלטרנטיבית

20 קילומטר מנתניה, 30 אנשי רפואה ומאות חולים פלסטינים ■ מתנדבי עמותת "רופאים לזכויות אדם" יוצאים מדי שבת לגדה המערבית כדי להעניק טיפול לאלה שידה של מערכת הרפואה ברשות קצרה מלסייע להם ■ בשבילכם הם עלה תאנה, מבחינתם זאת חובה מוסרית, עבור הפלסטינים מדובר בחיים ומוות

■ נעמי רייכמן // צילומים: יעל אדמוני

כאן יותר סדר ככה יספיקו הרופאים הישראליים לראות יותר חולים. ביד שמאל מחזיק האג' יחיא מחרוזת חרוזים כתומים. בידו השנייה רוטט ומצל צל הפלאפון ללא הפסקה. כבר 22 שנה הוא מנהל את המרפאה הניידת של רופאים לזכויות אדם. כדי שהכול יתקתק הוא לא עוצר לשנייה, מטפס ומשייט בין הקומות. כאן הוא מכניס סדר בתור (ופלסטינים למודי מחסור מים יודעים איך לעמוד בתור), כאן הוא עוזר לפתוח את בית המרקחת, כאן הוא פותר בעיה אדמיניסטרטיבית. האג' יחיא נולד וחי עד היום בטייבה, אבל הוא מכיר את הגדה ואת עזה מצוין. מכיר את מפות הדרכים. הוא הרי סימן עליהן במשך

כיום את העיר ומתחילים לטפס באחת הסמטאות. הם נעצרים מול מבנה גדול, לבן ומורדרני – בית עמותת ידידי החולה. מאות רבות של חולים כבר מחכים מחוץ למבנה ובתוכו, חלקם כבר משעות הבוקר המוקדמות. בקומת הקרקע מחכים חולי העיניים, בקומה הראשונה הורים שמבקשים לראות רופאי ילדים, בקומה השנייה פנימאים, בקומה השלישית והרביעית הפלסטיקאים, הגניקולוג ורופא העור. המבטים של החולים הממתינים לא משאירים מקום לספק: הם מחכים למושיעים שלהם, ולמרות מספרם הרב, השקט נשמר. בלי מספרים כמו בקופות החולים הישראליות, בלי "אני רק שאלה", בלי קללות וכלי עצבים. הם יודעים – ככל שהיה

וזה. זה ירגיש אחוות גורל שמשותפת לכל החולים עלי אדמות בלי הבדל דת, גזע ומין. ככה מרגישים כל שבת הרופאים ומומחי הרפואה מטעם עמותת "רופאים לזכויות אדם" שיוצאים אל הגדה. ככה מרגישים מי שמדינת ישראל מתייחסת אליהם כעבריינים פליליים שנכנסים לשטחים כדי להקל על כואבים, כדי למנוע מחלות, כדי להגיש סיוע רפואי.

מחכים למושיע

טול כרם, בסך הכול 20 ק"מ מנתניה, כבר טובעת בצהוב של תחילת הקיץ. השמש לא מרחמת על האנשים משני צידי המחסומים. כולנו קורבנות האקלים. המיניבוסים חות

ר חבת החניה הקטנה בתחנת הדלק בכניסה לטייבה התמלאה בשבת בבוקר במהירות במכוניות עם לוחיות רי"ש צהובות, שמהן נשפכו לתוך השרב אנשי רפואה מתחומים שונים. לחיצות יריים, הצגה של הנוכחים, וכבר סאלח האג' יחיא (43) מזרז בחיוכים נעימים את עשרות האנשים לעלות למיניבוסים כי חייבים להגיע ולהספיק ואין זמן לבזבז על מינגלינג. שמור נה שעות אחרי מכן, כשנחזור לאותה רחבה בדיוק ונישפך איש איש למכוניתו, זה ירגיש כבר אחרת לגמרי. זה ירגיש עייפות וגאווה אחרי מבצע רפואי נוגע ללב. זה ירגיש תקי

מלמעה למטה: פרופ' צבי בנטוויץ, ד"ר אוריאל זקס וסאלח חאג' יחיא. שורה תחתונה מימין: קלוד סמואל

נית. כמה ימים לפני שמגיעים הרופאים למקום מסוים אני מודיע בכל הדרכים העומדות לרשותי ותמיד תמיד מגיעים מאות חולים".

כמה רופאים יוצאים בכל שבת?
 "כל שבת יוצאים בין שמונה ל-12 רופאים מתחומים שונים. אחת לחודש אנחנו מקיימים שבת שמוקדשת רק לרפואת נשים. את יודעת שבשבת ישראל וברשות הפלסטינית יש את האחרון הגבוה ביותר של נשים שחלו בסרטן השד? אנחנו גם מפעילים מדי חודש יום שמיועד לקרדיולוגיה ילדים כי יש צורך גדול מאוד בכך".

מי הרופאים שמצטרפים לפעילות?
 "רוב רובם של הרופאים הישראלים מגיעים כי הם מתנגדים לכיבוש, אבל לא כולם. חלקם

ברבים מהבית של מייסדת הארגון והיום הנשיאה שלו, ד"ר רוחמה מרטון. ב-1991 עברנו לפעול ממרפסת ברחוב גורדון. היום יש לנו משרדים ביפו ואנחנו ארגון חזק שפועלים בו מאות רופאים ומומחי רפואה".

כל כמה זמן מפעילים את המרפאה הניידת?
 "עד שנת 2000 יצאנו לשטחים אחת לחודש. בעשור האחרון אנחנו יוצאים כל שבת. כל פעם למקום אחר".

איך אתם מסבירים את ההיענות הגדולה של הפלסטינים?
 "הפלסטינים מאמינים ברופאים הישראליים כי יש להם מוניטין מצוין, הרבה יותר טוב מאשר למערכת הרפואית ברשות הפלסטינית".

שנים מסלולי מחלה והחלמה של אלפי אנשים. וכמה שהוא מכיר את המפות – ככה השב"כ מכיר אותו. חאג' יחיא לא יגיד את זה בעצמו, אבל הוא איש מוסר ורדוף על ידי מי ביש' ראל שלא אוהב או מכבד את הפעילות ההומניטרית שהוא עושה. למרות זאת, חאג' יחיא לא מתכוון להפסיק או להאט את הקצב. "יש הרבה עבודה", הוא אומר ועונה לעוד טלפון.

איך הגעת לעסוק בזה?
 "הייתי עיתונאי שסיקר את האזור. ב-1988, כשהקימו את רופאים לזכויות אדם, התקשרו אליי כדי שאסייע. הצטרפתי ברבע משרה ואחרי כמה חודשים הציעו לי חצי משרה ואז משרה. בעצם ביקשו שאני אבוא ללוות סיורי רופאים בשטחים. אני עוד זוכר איך היינו עו-

מצטופפים באולם הקבלה של מחלקת העיניים בלי מזגנים ומאווררים. למטה: הבמאי רוני ניניו מתפעל ציוד משוכלל

« רפואה אלטרנטיבית

פשוט מחוברים לרצון ההומניטרי לסייע".
איפה אתם מקיימים ימי טיפול של המר-פאה הניידת?
"זה מאוד משתנה. רוב הטיפול הרפואי הטוב ניתן בדרך כלל באזור רמאללה. בצפון הגדה, בגלל ריבוי המחסומים, קשה לרופאים המקומיים לטפל. האמת שקשה גם לנו לפעמים לנוע ולטפל בגלל המחסומים או קשיים דומים אחרים. אנחנו משתדלים להגיע גם לכפרים הנידחים ביותר".

אוי לעיניים

150 איש, אישה וילד גרשו את אולם ההמתנה הלא גדול במיוחד בקומת הקרקע של בית עמותת ידידי החולה. כולם בענייני עיניים. אולי זה סמלי שבכל ימי הפעילות של המר-פאה הניידת התור הארוך ביותר הוא במחלקת עיניים. אנחנו עיוורים. גם הם.
האוויר הולך ואוזל בשל הצפיפות והיעדר מזגנים או מאווררים. קלוד סמואל (52), דור חמישי של אופטומטריסטים, הביא ליום הזה קבוצה גדולה של מתנדבים. בראש ובראשונה הוא גייס את בנו תום, שבעצמו הביא חברה שניהם, יחד עם עוד מתנדבת, השתלטו על חדר הכביסה של המקום ובתוך דקות ספורות הפכו אותו לתחנה לבדיקת חדות ראייה. הם דחפו את מכונת הכביסה לפינה, ספרו שישה מטרים כמו שקלור הורה להם והציבו את השלטים עם האותיות והמספרים. בינתיים מכין קלוד את האולם הראשי. הציוד והמכשור המשוכללים ביותר לבדיקות עיניים הנמצא שם מפתיע את קלוד ואת רופאי העיניים. חאג' יחיא מסביר שהציוד התקבל בתרומה מהאיחוד האירופי. הבעיה היא שאין מספיק מומחים מקומיים שיוודעים איך לתפעל אותו, אז לרוב הוא ניצב

חאג' יחיא:
"רוב הטיפול הרפואי הטוב ניתן בדרך כלל באזור רמאללה. בצפון הגדה, בגלל ריבוי המחסומים, קשה לרופאים המקומיים לטפל. האמת שקשה גם לנו לפעמים לנוע ולטפל בגלל המחסומים"

תי לעמותה הזאת רק לפני שמונה שנים. הרי כל הפעילות שלי היא לשמור על זכויות אדם באמצעות הרפואה, ואני, כבר אחרי שנלחמתי בששת הימים חשתי שהכיבוש רע ליש-ראל. הבחירה שלי באיירס לא הייתה מקרית. מהר מאוד הבנתי שמלבד האתגר המקצועי יש לעיסוק בתחום הזה השלכות חברתיות גדולות מאוד בדאגה לחולים שמקפחים את הזכויות שלהם".

כל כמה זמן אתה יוצא ליום טיפולים כזה בגדה?

"שני שבטות בחודש אני יוצא לפעילות בגדה ובשתי השבטות האחרות אני נמצא במרפאה לעובדים הזרים בתל אביב".

פרופ' בנטוויץ' מדבר בנעימות וברוגע. מרתק להקשיב לו. הוא נולד בארץ ומתגורר בתל אביב, הוא נכדו מצד אחד של ד"ר הלל יפה (רופא המושבות בזמן העלייה הראשונה שעל שמו נקרא בית החולים בחדרה) ומהצד השני הוא נכד לאחד הבולטים בתנועה הציונית באנגליה. פרופ' בנטוויץ' לחם במלחמת ישראל אבל הוא מעדיף את המלחמה למען זכויות אדם. "בכל פעם שאני חוזר מכאן אני מרגיש שאין כמו הקשר הישיר בין רופא למטופל. ברור לי לגמרי שמה שהם רוצים זה בדיוק מה שאנחנו רוצים: להיות בריאים. הישראלים חסומים בגלל הפחד שלהם וחבל שהם לא רואים את זה. הייתי רוצה שהם יראו כמה אין פה שנאה, כמה בני האדם שווים, כמה אפשר לעשות איתם שלום ושיש עם מי לדבר".

עד כמה יום הטיפולים הזה דומה או לא לימים אחרים?

"מבחינת כמות של אנשים זה אותו דבר. תמיד מגיעים לימים האלה מאות אנשים. ההבדל הוא שהיום הגענו למתקן רפואי מסודר ומאורגן. זה מתקן שאפשר לסגור בו דלת ולתת למטופל פרטיות. זה לא תמיד ככה. לפעמים כשאנחנו מגיעים למקומות נידחים אנחנו מטפלים בתנאים הרבה פחות נוחים".

מה הבעיות הגדולות כאן מבחינה רפואית?

"הבעיה הכי גדולה בגדה היא חוסר במומחים. יש רופאים, אבל אין די מומחים. אין פעילות בתחום הרפואה המונעת והגברת המודעות בתחומים כמו סוכרת, סרטן וכו'. אז טיפול הם מקבלים, אבל ברמה הבסיסית בלבד. חלק מהבעיה הזו נובע מפוליטיקה, הן פוליטיקה של ישראל והן פוליטיקה של הרשות הפלסטינית. בכל מקרה, לא מדובר לגמרי בעולם שלישי, וחשוב להרגיש שהמציב בגדה לא דומה בשום פנים ואופן למצב הנורא בעזה. אין בגדה בעיות תזונה קשות. אתה מסתכל על האנשים והם בסך הכול לא

כאבן שאין לה הופכין. קלוד מתחיל לארגן את החדר ומורה על הסדר: קודם כול עובדים בבדיקת חדות הראייה, מקבלים פתק ועליו התוצאות. עם הפתק מגיעים אל רוני ניניו. כן, כן, במאי הסרטים, חבר של קלוד, שהתגייס לעזור. ניניו יושב ליד מכונה משוכללת. תוך עשר דקות הוא למד לתפעל את המכונה ונתן לנבדקים צעטל משלו עם תוצאות ומספרים.

התחנה הבאה היא קלוד. הוא מאבחן מי צריך "רק" משקפיים ומי חולה שזקוק לראות רופא. מי שזקוק רק למשקפיים מקבל ממנו פתק ויוצא למסע הארוך לסוף המסדרון. קשה להאמין שאנחנו במאה ה-21 ושאיזה ישראלי היה מוכן להיות מטופל בדרך הזו. הם נדחקים ומשתפשים זה בזה בניסיון לייצר לעצמם מרחב תוויה או לפחות מרחב עמידה סביר. לא תמיד זה מצליח.

בסוף המסדרון, על שולחן קטן, פרסה אדומה (שפעם עברה בקליניקה של קלוד ועכשיו ממשיכה להצטרף אליו לפעילות ההתנדבות) עשורת מסגרות משקפיים שקיבל מחברות שונות שאצלו השתדל. אדווה מביטה על הפתקים שעליהם נרשמו נתוני העדשות האופטיות שנתרמו על ידי קיבוץ אושא ומציעה מסגרות. הם מורדים בהיסוס את כל הדגמים הכי חדישים ובסופו של דבר בוחרים מסגרות קלאסיות. אדווה מכניסה לשקיות קטנות את המשקפיים והפתקים. בעוד שבוע, אחרי שהעובדים של קלוד במעבדה בתל אביב יתקיימו להם את העדשות, הן יועברו לחאג' יחיא שיגיע לטול כרם ויחלק אותן. הם כבר מתרגלים בנוהל.

שקט משתרר כשלאולם הרופאים נכנסת אמה צעירה עם ארבעת ילדיה, ששלושה מהם עיוורים. גם רופאים שראו כבר הכול מתקשים לנשום מול מקרה כזה. הילדים נבדקים. גלאוקמה שהתפתחה בגיל צעיר ולא טופלה הפכה אותם לעיוורים. האם לא מצליחה לקלוט את בשורת הרופאים שילדיה לא יראו יותר. ואולי אי אפשר לקלוט כזה דבר. היא ממלמלת בכאב ומספרת איך מורה משך בחור זקנה באוזני אחד מילדיה ובשל כך פגע בעין שלו שעוד ראתה. היא בטוחה שבגלל זה הוא לא רואה. הרופאים מסבירים לה שמה שהמורה עשה לא תקין אבל שלא זו הסיבה לעיוורון בעיניו של הילד. היא אוספת את ילדיה והולכת. אנחנו נשארים מוזעזעים. יעברו כמה דקות עד שיהיה אפשר לחזור לדבר רגיל.

הפוליטיקה של הרפואה

בקומה השלישית מטפל פרופ' צבי בני טוויץ', המומחה מספר אחת בישראל לטייפול באיירס ובמחלות זיהומיות קשות. לטול כרם הוא הגיע כפנימאי. 27 חולים הוא ראה בדרך חזרה לטייבה אומר מי שנבחר בחודש מרץ האחרון ליו"ר עמותת רופאים לזכויות אדם וחבר הנהלתה: "אין לי הסבר איך הגע-

רפואה אלטרנטיבית

קודם בדיקת חדות ראייה, אחרי כן רואים את הרופא. למעלה: ד"ר עמי הירש, משמאל: קלוד סמואל

פרופ' בנטוויץ':
"בכל פעם שאני חוזר מכאן אני מרגיש שאין כמו הקשר הישיר בין רופא למטופל. ברור לי לגמרי שמה שהם רוצים זה בדיוק מה שאנחנו רוצים: להיות בריאים. חסומים בגלל הפחד שלהם וחבל שהם לא רואים את זה"

נראים מוזנחים. ברור לנו שימי המרפאה הניידת לא יכולים לפי תור את בעיות הרפואה בגדה, אבל הם כן נותנים הכוונה. יש לנו תכנון נים לכל מיני פרויקטים של הדרכת רופאים. כבר ארגנו כמה ימי הדרכה שהיו הצלחה גדולה, אבל זה לא פשוט לארגן כנסים כאלה. לפעמים יש כתרים וסגרים, לפעמים מסיבות פוליטיות אחרות הם נופלים."

אתם מטפלים גם בחולים מעוזה?

"אנחנו לא מפסיקים לבקש לעשות את זה אבל בישראל מסרבים לאפשר לנו ואין לי מושג למה. הרי זה שרופאים ישראלים ייכנסו לעזה לא יפגעו בתרמית של המדינה, אלא בדיוק להפך. כל חודש אנחנו מקבלים אלף בקשות מחולים בעזה להגיע לטיפול בישראל. כ-250 פניות נדחות. אין לי מושג למה. הסכינות לכך יכולות להיות מגוונות ומשונות. מאז 'עופרת יצוקה' המצב נהיה עוד יותר קשה. לפני המבצע הצלחנו לטפל בחלק מהפניות האלה. היום פחות ופחות."

מה עשיתם שם?

ובחזרה לבית עמותת ידידי החולה. ב-14:30 אמורים היו הרופאים להתקפל, אבל בחוץ עוד מתגודדים חולים והרופאים לא מרגישים שהם יכולים להשאיר משהו בלי מענה. כמעט ב-16:00 מגיעים אחרוני הרופאים לקומה העליונה כדי לאכול משהו. הארגון דאג לארוחת צהריים: שווארמה קרה בבאגט. אנשי הרפואה לא מתלוצצים

ננים, לא מתמרמרים, לא מקטרים. ההתארגנות לתווזה מהירה ומתגלגלת. שלושת המיניבוסים מתמלאים במהירות ושוב אנחנו חותכים את טול כרם, בדרך למחסום לפני הכניסה בחזרה לישראל. יש מתח באוויר לקראת המפגש עם חיילי צה"ל. המתנדבים יודעים לספר על רגעים לא פשוטים בעבר. התרוממות הרוח והסיפוק מהפעילות ההומנית נעכרים בשל "לחץ מהמצב".

במיניבוס מתחילה התייעצות שקטה. רופאים בכירים שרק לפני עשר דקות רשמו מרשמים, הרגיזו עו חולים שיהיה בסדר ונתנו להם תקווה, מתלבטים מה לעשות כשנגיע למחסום. גם הם יודעים שמיהיה מיותרת או מצב רוח קצת עצבני של העומדים במחסום עלולים להביא צרות.

נוסעים לאט. עד שהחיילת עולה לבקש מאיתנו תעודות נופלת במיניבוס החלטה. לא נגיד שהיינו בטול כרם. שם זה שטח A – שטח שהוא כולו בשליטת הרשות הפלסטינית, ולישראלים אסורה הכניסה אליו, גם לא למטרות קדושות כאלה.

היינו בסבסטיה, אומרים לחיילת כמה מהיושבים במיניבוס. בסבסטיה מותר לנו להיות. החיילת מחייכת ואוספת מכולם את תעודות הזהות. היא מעבירה על כל אחד מאיתנו מבט חודר ואז שואלת: "מה עשיתם שם?"

"אנחנו רופאים", עונה לה פרופ' בנטוויץ' בשקט, "הגשנו עזרה רפואית למי שצריך".

"למי שצריך", הדהדו באוזניים שלי המילים שלו עד תל אביב. "למי שצריך". ■